

Myen Mungdan 2014 Ning, Masha Hte Nta Ni A Lam Yup Tung Jahpan

Myen Mungdan A Yup Tung Jahpan Hte Seng Nna Ga San Gahtai Ni



ကျိုးဘာသာပြန်ဆိုမှုများသည် အလွတ်သဘောပြန်ဆိုမှုများဖြစ်ပါသည်။ သေချာစွာ
စိစစ်အတည်ပြုလိုပါက ဒေါက်ဖော်ပြပါ ဝတ်ဆိုဒ်တွင် လွှင့်တင်ထားသော
မြန်မာ/အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ထုတ်ဝေမှုများနှင့် တိုက်ဆိုင်ကြည့်ရှုနိုင်ပါသည်။

<http://www.dop.gov.mm/?p=4618>

သို့မဟုတ်

<http://countryoffice.unfpa.org/myanmar/2014/12/19/11162/toolkit/>



Ga Nhpaw

Ndai laika buk kaji gaw 2014 ning, Myen mungdan a masha hte nta ni a lam yuptung jahpan ndau shabra ai lam hte seng nna, hkrum zup bawngban hpawng ni hta san ja ai dik ai ga san ga htai ni hpe mahkawng nna tang madun da ai laika re. Dai hkrum zup bawngban hpawng ni gaw, 2014 ning May shata kawn hpang ai rai nna, mungdaw hte ginwang kaba (state & division) ni hta hkrup zup ai, dap shagu na hkringmang salang ni a bawngban ai lam ni lawm ai re. Dai hta makam masham hte myu baw sang ningbaw ningla ni, wuhpung wuhpawng ni, mung masa party ni, mung shawa wuhpung wuhpawng ni, lawk kahtawng wuhpung wuhpawng ni, kanu num hte ramma wuhpung wuhpawng ni, dinghkrai masha ni, shawa kyit hkai (media) ni, mung-up du salang ni hte hkrum jahta bawngban da ai lam ni mung lawm ai. Dai sha n-ga, Nay Pyi Daw de sa du nna, yuptung jahpan hta shinggyin ai magam bungli tsang hte tsang galaw taw nga ai lam hpe, sumtsan salang daju ni, mungkan wunpawng hpung ni, alu jaw ya ai ni, bawngring magam bungli galaw nga ai ni, asuya n re ai wuhpung wuhpawng ni, mayu baw sang wuhpung wuhpawng ni, langai hpang langai sa hka ja la ma ai. Ndai yuptung jahpan hte seng nna, “law malawng san ai ga san ni” hta, myusha yuptung jahpan hta komiti ni a hpaji jaw ga hte ga san ni mung lawm nga ai.

Shingra masa n bung hkat ai Myen mungdan a shara nkau ni hta, yuptung jahpan ndau shabra ai hte seng nna, myit tsang lam ni na chye lu ai majaw, ndai laika buk kaji hte, mungchying sha ni chye na hkawn hkrang lu hkra, kam hpa lu hkra, hkap la lu hkra hte yuptung jahpan jai lang ai lam tsang hte tsang hpe hkawnhkran lu hkra garum ya let, mung shawa ningpawt yuptung jahpan ndau shabra ai lam hpe madi shadaw garum ya na rai nga ai

Yuptung jahpan hte seng ai ntsa lam ga san ni

1. Hpa majaw yuptung jahpan hta ra a ta?

Mungkan ntsa na mungdan yawng ngu na daram hta, shanhte a mungdan asuya hte shinggyim nga pra masa a matu tup hkrak re ai yuptung jahpan, lamu ga shingra masa, masha nga sat nga sa lam ni hpe chye lu na matu, yuptung jahpan chyarang hta shinggyin la chye ma ai. Ding yang jahpan bang taw nga ai ladat jai lang lu ai, mungdan nkau mi hta sha aten shagu hta jahpan lu la nga ai mjaw, yuptung jahpan hta shinggyin la ai lam n galaw ra ai hpe mu lu na rai ga ai.

2. UNFPA ngu ai hpa rai ta? Ndai gaw yuptung jahpan hta ai lam kaw kaning re shara e shang lawm a ta?

UNFPA (Mungkan wunpawng masha jahpan matu alu tam ai wuhpawng) gaw mungkan mungdan shagu bawngring rawt jat hkra woi awn ai wuhpawng langai rai nhtawm, mungdan ni a matu, masha jahpan, num la hte seng ai lam, shangai chyinghkai lam hte seng ai hkam ja lam ni a matu garum ningtum ya wu ai. Yuptung jahpan hta shinggyin ai lam hta hpaji jaw lam madun ya ai sha n-ga, kalang lang ra ai hta hkan nna ja gumhpraw hte mung garum madi shadaw ya ma ai.

3. Myen mung a yuptung jahpan hta ai lam hta ja gumhpraw kade ram hkrat na ta?

Yuptung jahpan hta shinggyin ai lam hta ja gumhpraw hku nna gaw American dollar wan (60) daram hkrat ang nga re. Jahpan tup hkrak gaw, magam bungli yawng ngut kre ai ten she chye lu na re. Dai ja gumhpraw hpe mungdan asuya, alu jaw garum ya ai mungdan nkau mi hte UNFPA ni kaw nna shang lawm madi shadaw ya ai re. Mung shawa wuhpung wuhpawng ni hte kahtawng ningchyawng ningpawt wuhpung wuhpawng ni hku nna mung, mung shawa ni hpe ningmu jahpaw ya ai magam bungli hta sharawng shara shang lawm ai lam ni mung nga ai.

4. Yuptung jahpan hta la ai lam a manu dan ai lam gaw hpa rai ta?

Tup hkrak re ai yup tung jahpan hpe lu la ai lam gaw, shawa akyu jaw bungli ni, sut hpaga arang bang ai lam ni, masa jahkrat ai lam ni, bawngring magam bungli ni hte, daw jau ai magam bungli ni a matu masing jahkrat daw dan sa wa ai lam a matu akyu rawng nga ai. Yuptung jahpan hta tup hkrak ngang kang ai jahpan chyarang masa ni shang lawm nga ai.



5. Yuptung jahpan hte sen nna byin wa mai ai mayak manghkang ni hpe tang madun nga ninglen, hpa majaw yuptung jahpan hta ai nhtoi ni hpe htawt sit ai lam n galaw ai sha March -April 2014 hta hta la a ta?

Yuptung jahpan zawn re ai amyu baw hkum hkra lawm ai magam amu kaba ni hta akyu yawm shangun ai lam ni hte, mayak manghkang ni gaw mai nga nga ai. Grau nna Myen mungdan zawn mung masa, shinggyim nga pra masa hte sut masa gram lajang lam galaw nga ai mungdan hta, dai zawn gayet hkra ai lam tsep kawp n nga na re ngu nna, pahkam hkam lu na, n mai byin nga ai. 2012 ning a jahtum daw hta, akyu hkra machyi wa mai ai lam ni hpe, Myen mung hta lam jut shagu kaw nna jep sagawn yu ai lam galaw lai wa sai. Dai jep sagawn sumtang hta lawm ai, byin pru wa mai ai manghkang ni hpe, tau chyam yuptung jahpan hta yu ai ladaw laman hta, mungdan kata/ shinggan kaw na jep shagawn hpung langai, jep shagawn lam galaw sai re. Dai hpang, yuptung jahpan hte seng nna, tau hkrau hkyen lajang ai

magam amu ni hta, dai jep shagawn ai kaw na lu la ai hpaji jaw ai lam ni hpe myit yu ai hte, dai zawn akyu hkra machyi wa lu ai lam ni kaw nna makawp maga lu na matu, hkyen lajang lam ni hpe galaw lai wa sai re.

Yuptung jahpan hpe mi na dawdan tawn ai aten ladaw hte maren 2014 ning hta galaw wa yang, kaning re akyu ara hte hkra machyi lam byin wa lu ai (sh) 2014 hta n galaw ai rai yang, lu la na akyu ara ni hte hkra machyi shangun ai lam ni hpe jep shagawn ai lam galaw ga ai. Ya ten hta Myen mungdan hta simsa lam hte seng nna bawngban hpaawng ni, shinggyim nga pra masa, mung masa, sut masa zawn re, dam lada/law la ai lam ni hpe woi galai shai nga ai ten nan rai nga ai. Ahkyak ai lam ni dawdan ra wa ai aten hta, ram ging ai ginlam ni a ntsa hta madung tawn da ra nga ai. Ya ten hta jai lang nga ai yuptung jahpan gaw, 1983 ning kaw hta ai jahpan n tsa mahta ai re majaw, shaning (30) ning na mat wa sai hte, ya ten hte htap htuk ai lam n nga mat wa ai sha n ga, ndai ladaw laman lai di nga ai mung masa, shinggyim nga pra masa, hte masha jahpan galai shai mat wa ai lam ni hpe, htawng madun lu ai lam n nga mat sai. Dai majaw moi na yuptung jahpan ntsa rudi tawn nna policy masa jahkrat ai lam hte hparan hpareng lam galaw na, n mai mat sai. Dai sha n ga, 2015 ning ra lata poi galaw na matu hte asuya ningnan tang mara na lam ni mung nga taw ai.

Ndai zawn ra kadawn nga ai aten hta yup tung jahpan n hta da ai rai yang, hpanng na asuya ningnan a lak htak hta, tup hkrak re ai jahpan n nga ai sha, bungli hpareng ai lam, dawdan ai lam ni hpe galaw taw ra na ra ai. Dai shaloi asuya ningnan gaw, shi ladaw hta yuptung jahpan hta na matu galaw ra taw na rai nna, du na masum mali ning daram du hkra shi a lata hta dai yup tung jahpan ni lu da na masa n nga ai. Tsun mayu ai lam gaw, asuya ningnan a lakhtak hta masha jahpan hte, shinggyim wuhpawng kata na ra kadawn ai lam ni hte seng nna ram ging ai machye machyang n nga ai sha ploicy masa ningnan ni, lamang ni hpe jahkrat ra taw na ra ai.

Lahta de tang madun da ai aten ladaw gaw, mungdan shagu a mahkrum madup lailen hte maren, yup tung jahpan hte ra lata poi lapran hta yawm dik aten laning mi gaw gang hkat ra na ngu ai hte mung wa htap htuk manu nga ai. Dai sha n ga, yuptung jahpan kaw na lu la ai jahpan ni gaw, ra lata poi a matu ra kadawn ai ta tut hkyen lajang lam, yu reng lam ni a matu mai jai lang ai zawn, ra lata me jahpan jaw n jaw hpe tek jum masa langai hku nna mung jai lang mai nga ai. Yuptung jahpan gaw ginwang langai hkrai a ra lata jaw na ahkang lu ai asak pang ni a jahpan hpe mung madun da na rai nga ai. Ndai jahpan ni gaw, ra lata jahpan kaw lawm ai ra lata jaw lu ai masha jahpan hte hkrup chya gaw n rai lu tim, ra lata jahpan hta lawm ai masha jahpan ni, jaw ai, n jaw ai, ngu ai hpe shingdaw yu lu na matu, yuptung jahpan hta lawm ai asak pang hte masha jahpan ni hpe, laksan jahpan langai hku jai lang mai nga ai. Ra lata poi hta n jaw n ang ai ai lam ni n byin hkra (sh) byin wa tim, madi madun lu na matu, ahkyak ai shadawn jit na langai hku jai lang mai nga ai.

Dai hte maren, yuptung jahpan kaw nna, ra lata poi komishin ni hte mung masa party ni a matu, ginwang hta hkan nna ra lata jaw lu ai asak pang ni a masha jahpan hpe masam maram lu mai nga ai. Dai jahpan hta mahta nna, ra lata jaw ginra langai hkrai hta, ra ai ra lata jaw shara kade hpe galaw na lam hte, ra lata sa jaw ai nhtoi hta sa wa ai masha ni a matu ra nga ai nta thing tsip ni hpe san tawn lu na lam ni a matu, garum ya nga ai. Mung masa party ni hku nna mung, party malawm kade hpe ra lata me hti na shara ni hta lit shatsam na ngu ai lam ni hte, ra ai

wun kat ni jaw da nhtawm, ra lata poi shabyin tai na matu, shang lawm lu na hkra tau hkrau masing jahkrat da ai lam ni galaw mai nga ai.

Yuptung jahpan hta ai lam hpe htawt sit kau ai rai yang, lahta e tang madun da ai ginlam yawng hpe aten sit gram lajang ai lam, ra lata poi a matu akyu rawng ai gram lajang lam hte madang tek jum lu na matu shingdang ai lam ni nga chye ai majaw, asuya ningnan hku nna, ngang kang ai lam n nga ai jahpan ni a ntsa madung tawn nna, dawdan ai lam ni galaw ra taw na ra ai. Ndai zawn re ai lam yawng hpe myit shalawm n htawm, 2014 ning hta yuptung jahpan hta la na matu hte byin wa lu ai dingbai dingna ni hpe makawp, shayawm kau lu na matu masing ni hpe bang nna, galaw sa wa na matu dawdan ai lam rai nga ai.

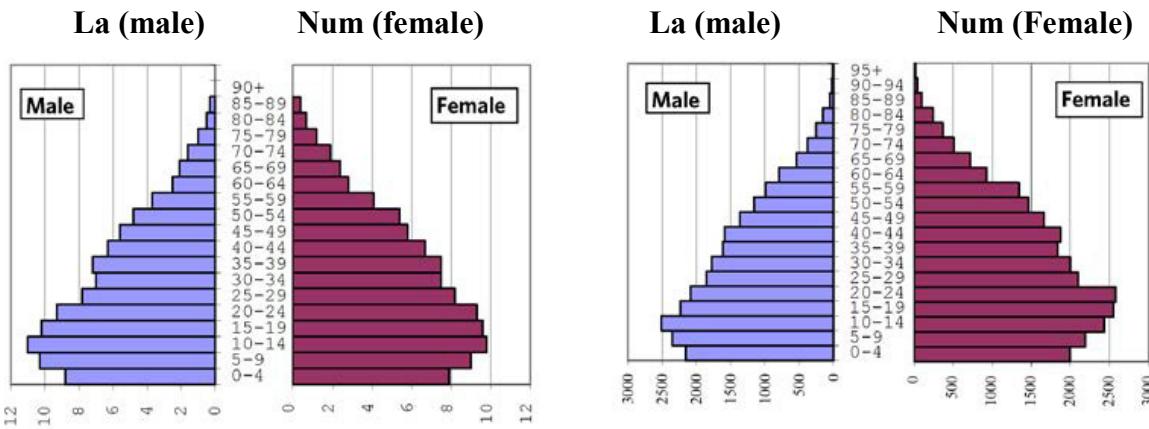
Byin wa mai ai n kaja ai lam ni shayawm kau lu na lam hte seng nna, tau hkrau galaw da ai lam ni gaw, gashadawn, 2013 ning a ka-ang daw kaw nna mung masa party ni, asuya n re ai wuhpung ni hte lanak hpai ai rawt malan hpung ni hte hkrum yup bawngban ai lam galaw lai wa saga ai. Naypyidaw kaw yup tung jahpang hte seng nna, shachyen ya ai lam galaw ngut ai hpang, 2014 ning March shata (2) ya hta mung masa lam, simsa lam, rawt malan ningbaw ningla ni yawng (126) hte Masha Pru/Shang hte Mung Shawa N-gun Hkringmang Dap hkringmang ni hkrum yup let, yup tung jahpan hta la na lam hte seng nna, hpang jahtum hkyen lajang ai lam ni hpe jawm bawngban ga ai. N dai wuhpawng ni hta na, n kau mi gaw simsa lam hta myit hkrum lam n lu shi ai raitim yuptung jahpan hta la na hta rau shang lawm garum na lam myit hkrum ma ai. Ndai wuhpung ni kaw nna, jahpan hta na masha ni hpe lata san da ai hte, tinang a buga ginra ni hta galaw sa wa na matu (sh) tinang nan jahpan hta la na lam hte, jahpan hta ngut ai hpang yuptung jahpan gasan hkrang ni hpe bai nhtang sa ya na lam myit hkrum da ga ai. Yup tung jahpan a majaw manghkang n pru ai sha n ga, wuhpawng shada a lapran hta shada kam hpa ai lam ni gawgap la lu ai hte, tang du ai hku jawm gun hpai lu ai ahkaw ahkang ni mung lu la ga ai.

6. Yuptung Jahpan gaw, dawdan hparan ai lam hte masing jahkrat ai lam ni hpe gara hku mai kaja shangun lu a ta?

2014 ning masha hte dinghku ni a lam yup tung jahpan gaw, mungdan a jahpan chyarang lai masa langai byin tai wa lu na matu npawt hkrudun tai ya nga ai. Yup tung jahpan a hpang jahtum masha jahpan gaw, bawngring rawt jat masing ni hte hkam ja lam, hpaji lam, hka san lu la na lam, hte kaga shinggyim wuhpawng akyu ara a matu npawt nhpang lam ni a matu, ru di tawn na jahpan ni hpe chye la shangun nga ai.

Ga shadawn, tau chyam hta la ai yup tung jahpan kaw na, Myen mungdan a matu ahkyak kaba rai nga ai, masha jahpan galai shai ai hkrang ni nga ai hpe mu mada lu ga ai. Masha jahpan a piramit npawt hta lagra taw ai lam n nga ai sha, gyip mat wa ai lam hpe sum la hta mu mada lu na re. Tsun mayu ai lam gaw, asak pang 15-19 ning lawu de nga ai asak pang ni gaw kaga asak pang ni hta grau gyip wa ai hpe tsun mayu ai lam re. Ndai zawn byin ai lam gaw, dinghku kata hta ma la ai lam n law mat wa ai hte masha jahpan rawt jat ai lam mung lai wa sai (15) ning hte shingdaw yu yang yawm mat wa ai majaw rai nga ai. Ndai masa hpe tau chyam hta la ai yup tung jahpan sumla (1) hte (2) hta shaning shagu na shingdaw tang madun tawn da ai ma shangai jahpan gaw nadi madun ya nga ai. Ya ten 15-19 ning asak pang gaw laklai ai hku dan dawng nga ai hpe mu lu nga ai rai nna, ndai lam gaw sut masa a bawngring rawt jat lam shatsaw na matu hte lam shagu hta rap ra hkra arang bang gaw sharawt na matu hpyi shawn nga hpe mu lu ai.

Hkrang sumla 1: Masha jahpan jut sen htingnu hkrang- 2007 Masha jahpan jut sen htingnu hkrang – Yup tung jahpan 2013



Laklai nna pru taw ai asak 15-19 ning asak pang ni gaw, amu bungli galaw taw ai asak pang hta du taw ai majaw, shamyet shingbyi nga ai masha shadawn shadang (shamyet shingbyi masha jahpan hte mu galaw taw ai masha shadawn shadang) yawm mat wa nga ai. Tsun mayu ai gaw, mu galaw ai masha langai hkrai hta shanhte hpe shamyet taw ai masha jahpan yawm mat wa ai hpe madi madun ai lam rai nga ai. Dai majaw masha jahpan galai shai ai hkrang masa gaw, lu sha ai ni a ra kadawn ai hta hkan nna, kun rai galaw shapraw ai lam hte kyem mazing tawn ai lam ni a matu, masa lam langai hpe byin pru wa shangun nga ai. Ndai zawn re ai lam hpe masha jahpan chye ju (demographic bonus) ngu shamyng ma ai. Sut masa rawt jat lam hta demographic bonus a akyu ara ni hpe madi madun da ai sakse ni law law nga nga ai. Rai tim demographic bonus a akyu ara hpe, maswha bungli galaw atsam jat wa na matu garum shingtau lam, kun rai shapraw ai lam madang tsaw wa hkra machye machyang hte atsam jat wa hkra galaw ya ai lam zawn reai, ninggawn shawa yawng hte seng ai masa hta jai lang asung jashawn yang she hpring tsup ai akyu ara hpe hkam la lu na re. Dai hte maren, law htam wa ai magam amu galaw lu ai asak pang a masha ni a matu, magam amu ahkaw ahkang ni hpe hpaw ya na matu mung ra nga ai. Hkum tsup ai masing masa ni hpe aten hta hkan nna, tup hkrak gran da lu na matu, yup tung jahpan kaw na lu la na jahpan ni gaw, ra ahkyak dik rai nga ai. Dai rai yang she, dai ahkaw ahkang kaw na lu la na akyu ara ni hpe, alaw alam hkam sha lu na re. Myen mungdan hta mung, demographic bonus kaw nna, lu la na akyu ara ni hpe, law dik htum ai hku hkam sha lu hkra sharawt dat lu ai masa ni hpe ya jang hpang dat ra nga sai. Teng sha nga yang, shangai chyinghkai madang yawm mat wa ai lai wa sai (10) ning kaw nna, npawt hpang ra ai raitim, ngang hkang ai jahpan ni n nga taw ai majaw, masing masa jahkrat lu na matu ra kadawn ai jep shagawn ai lam ni hpe n lu galaw dat nga ai.



Yup tung jahpan mahtai hte seng ai ga san ni



7. Jahpan ni hpe ndau shabra matu kade daram teng ai kun?

Asuya kaw nna, yup tung jahpan hte seng ai lam ni hpe, daw masum hku ndau na matu, pahkam hkam da chyalu re. Shawng numshawng jahpan hpe August 2014 hta masat ai hte maren ndau shapraw ngut sai rai nna, sumtang madung hpe May 2015 hta ndau shapraw na hte, jep joi lam galaw ra ai jahpan ni hpe gaw, 2015 ning htum (sh) 2016 ning htum hkan ndau shabra mat wa na re. Mungkan ting a hpaji jaw wuhpung kaw na hpaji munu kaba ni mung, ndai bungli hpe karum madi shadaw ya nga ai. Ya yang November 2014 du hkra, ndai yup tung jahpan hte seng ai bungli lam yan ni gaw masat da ai aten hte maren aten dep galaw lu nga sai.

8.Yuptung jahpan kaw na jahpan ni gaw, hkra machyi loi ai wuhpung ni hpe makawp ya ai lam galaw ya lu na a ni?

Yuptung jahpan kaw na pru wa ai mung shawa ni a nga pra madang hte seng ai shiga mabyin ni gaw, shinggyim shing wang na shinggan kau hkrum ai wuhpawng ni the ra kadawn ai lam law dik ai wuhpawng ni hpe makawp maga na matu, karum ya lu nga ai. Nga ginra lamu ga hta hkan nna shai hkat ai lam sha n ga, nga pra lam hte sut masa lam shai hkat nga ai lam ni hpe mung makawp maga ya lu na rai nga ai. Yup tung japan na pru wa ai jahpan hte shiga ni gaw, kadai wa htai dat ai ngu mying shing teng hte hkrak chye lu ai lam n rai nga ai. Dai majaw masha langai hkrai hpe makawp maga ya lu na lam n mai byin nga ai. Rai tim shingre ai shinggyim wuhpawng langai a matu hte dai zawn mabyin bung ai kaga wuhpawng law law ni a matu mung, mala hka shai hkat ai lam ni nga ai lam hpe gaw htawng madun dan lu na rai nga ai.

Lama na lahta e tsun ai nga ai ginra hkan e nga ai buga masha ni a matu n kaja ai lam nib yin pru shangun mai ai, bungli masing kaji/kaba gran ai lam nga wa yang, jahpan chyarang ni kaw matha nn, masha kade hkra machyi wan a ngu ai hpe madi madun ya lu na rai nga ai. Dai zawn chye la lu ai lam ni hte, ra kadawn ai makawp maga lam ni a matu, masing masa hte bungli masing ni hpe gram sharai madi pawm ya lu na rai nga ai.

9. Dingku shagu a sut masa hte seng nna htawng madun da ai lam ni hpe gara hku akyu jashawn na rai ta?

Yup tung jahpan na mahtai gaw ga htai ai wa kadai jan/wa ngu ai hpe n chye lu ai majaw, kaning re ai lam mung dai jan/wa kaw hkan du wa na lam n nga ai. Htinggaw shagu a sut masa the seng ai lam ni chye la lu ai gaw, dai ginra hta shawa wuhpawng hte seng ai nta htongtsip ni, shinggyim nau nag arum ningtum bungle the seng ai lam ni hpe chye la lu na re. Kaning re magam bungli ni nga nga ai ngu ai lam gaw, shinggyim wuhpawng galu kaba lam akyu pru lam grit/ tsaw hpe chye wa lu na re. Sut masa matsan chyaren lam shayawm lu na matu yaw shada ai masing ni hpe jahkrat nna, garum ning tum lam magma bungli ni a madang sharawt ya lu au sha n ga, npawt nhpang ra kadawn lam ni hkum tsup hkra galaw ya lu na matu, woi awn lu na rai nga ai.

10. Yuptung jahpan hte mung chying masat lekmat gaw ginrun matut nga ai i?

Ginrun matut ai lam n nga ai. Yup tung jahpan gaw kadai jan/wa ngu ai hpe gara hku mung n chye lu ai majaw, masha hkum ngau hte ginrun matut n mai nga ai.

11. Yuptung jahpan hte seng ai lam ni yawng jahkum shatsup ngut ai hpang, galoi ten ndau shabra na rai ta?

Shawng numshawn jahpan hpe August 2014 hta ndau shabra ngut sai re. Dai sumtang ni gaw Gaiwang ginra kaba/mungdaw, ginwang, mare ningtawn ni hta hkan nna Num/La jahpan yawng re. Dai jahpan ni hpe jahpan hta hte jahpan jep ni kawn galaw lajang ai jahpan hta lawk ni a, jahpan ginchyum kaw na lu wa ai jahpan ni rai nga ai.

Num daw lahkawng jahpan hpe May/June 2015 hta shapraw na rai nna, dai ndau shabra ai hta lawm na lami laman ni gaw masha jahpan, asak, Num, La hte seng ai lam, hkam ja lam, hpaji madang, hkum hkrang ra rawng gawng kya ai ni, dum nta hte seng ai lam, kaga masha jahpan hte shinggyim nga pra masa shadawn shadang ni rai nga ai.

12. 2015 May shata (sh) nrai June Shata hta lahkawng la ngu na yuptung jahpan bai ndau shana shabra ai ten hta hpa majaw yuptung jahpan yawng hkra hpe ndau shana shabra ai lam n galaw ya lu ai rai? Gasan gahtai ni hpe computer hte rim hti la ai nga nna, hpa majaw yup tung jahpan yawng hkra hpe n lu ndau shana shabra ra ai rai?

Gasan gahtai n kau mi gaw lata hte ka masat da ai jahpan ni re ai majaw gaw, computer hte adding tawk rim hti la n mai nga ai. Dai jahpan ni gaw Computer code numbat bai jaw ra ai bungle the magma hpan ni rai nga ai. Computer jum ai gaw dai jahpan hte seng ai lam ni hpe computer hta ka bang ra ai re majaw, ndai gaw aten glau la ra ai magma bungli langai rai nga ai. Dai jahpan ni hpe 2015 ning jahtum/ 2016 ning nnan daw daram hta she nadau shabra na matu, jinn a re ngu myit mada da ga ai.

13. Maigan mungdan kaw nga taw ai dingku masha ni matu ga san langai lawm nga ai. Dai the seng ai lam ni hpe gara hku asung jashawn na rai ta?

DInghku masha ni gaw, yup tung jahpan hta ai nhtoi hta, mungdan kata kaw n nga ai rai yang, yup tung jahpan hta n ka bang la ai. Hpa majaw nga yang, yuptung jahpan masat aten hta, Myen mundane a lamu ga jarit kata nga nga ai ni hpe sha, yup tung jahpan hta la ai re. Mungdan shagu gaw, tinang a mungchying shawa masha ni maigan mungdan e kade daram nga taw ai ngu ai hpe chye la lu ai shaloi, mungdan a bawng ring rawt jat lam a matu, ahkyak air u di madung ni

hpe chye lu ai majaw, myit shang sha ma ai. Mungkan hpaga lam a matu, zinghkri ni (sh) du na ra ai aten hta mungdan a matu raw a mai ai, atsam rawng ai masha hku nna bai wa lu na matu, sawn hpan lam ni galaw mai nga ai.

14. Tup hkrak jaw ai yup tung jahpan re ngu, gara hku tsun lu ai rai?

Yup tung jahpan hta ai magma bungle hta madang ningja tek hkang lam the seng ai lai ladat ni law law lawm nga ai. Ahkyak ai daw langai mi gaw, yup tung jahpan hta ai wa langai lit la ra ai jahpan hta lawk ninggam du hkra, tup hkrak re ai lamu ga sumla ni ra nga ai. Dai jahpan hta ginra lawk langai hkrai hta httinggaw 100-150 lapran lawm nna, karing karang tsan gang ai shara ni hta gaw httinggaw yawm nga ai. Dai zawn jahpan hta lawk garan ai hta, jan mung n jan, ra mung n ra na hku dinghku langai mi hpe lahkawng lang bai n ka bang gahtap hkra (sh) ngam mat ai baw n byin hkra tup hkrak galaw ra ga ai.

Hpang na ninggam hta gaw, hkrak kam ram ai, jahpan hta ni byin tai wa hkra, wun kat jaw rag a ai. Dai zawn lata ai hta, buga ginra nga masha rai nna, tinang jahpan hta la na ginra na ni a htung hking ningli, ga ni hpe chye na ai hte tsun shaga lu ai wa rai ra ai.

Ga san jahpan hkrang hta lawm ai ga san hpe, hkrak chye na hkra sharin ya ai lam, tinang a ga san hpe htai ya na wa chye na n chye na maram masamai lam hte, dai ga san hpe shanhte chye na hkra hkrang myu langai mi hku bai san yu ai lam zawn re ai ni hpe sharin ya ga ai. Jahpan jep ai ni gaw, jahpan hta ni ka tawn da ai ga san ni a ntsa shut ai ni hpe bai jep jen nna, alawan jep jen ai lam galaw ra ai. Yup tung jahpan komiti ni mung, yup tung jahpan hte seng nna, mung shawa ni ten gman jaw ang ai hku chye na hkra, shawa hta maut mahkai ai lam ni galaw ra nna, hparan hpareng lam ni hpe madi shadaw ya ai li hpe mung la ra nga ai. Madang dep ai yup tung japhan langai mi byin na matu, dai yup tung jahpan magam bungli kaba hta lawm ai lam ni hpe, tau hkyen lajang lam hte hparan hpreng lam a ningja ni kade hkrak ai ngu ai lam hku nna, daw dan ya nga ai. Tsun mayu ai gaw, ga san hkrang ni hpe gram ai lam kaw na hkawt, jahpa hta ai ni hte yup tung jahpan hta ai bungli hta lawm ai ni hpe wun kat jaw ai lam, lamu ga sumla ka ai, yup tung jahpan hta chyam yu ai (2013 April shata hta tau hkrau yup tung jahpan hta chyam yu ai lam galaw ai), san htai hte hpang jahtum jahpan ka mazing ai lam ni yawng lawm nga ai. Tau hkrau hta chyam yu ai jahpan kawn nna mu mada ai lam ni hpe jep joi yu nna, ga san ni hpe gram lajang ai lam, yup tung jahpan hta ai hte jahpan hkrang galaw ai lam ni hpe grau hkrak hkra bawng ban jahkum shatsup alm galaw saga ai.

Dai zawn galaw ai ninggam shagu hta mahkrum madup kaba sai mungkan hpaji ninghkrin ni matsun madun ya ai lam, hparan hpareng galaw gun hpai ni mungkan a shadawn shadang hte bung pre lam nga n nga maram masam jep jen lam ni galaw ga ai. Asuya a hpyi shawn lam hte maren, 2013 shaning nnan daw hta, zai ladat hte seng ai mungkan hpaji jaw hpung hpe hpaw ningthan da ga ai. Dai hpung hta kung kyang ai hpaji ninghkrin marai 15 lawm ai re. Dai hpung a bungli madung gaw, yup tung jahpan hte seng nna, Myen Mung Asuya gaw madung lit nga ai wa re ngu ai hpe masat masa galaw nna, yup tung jahpan hta la ai lam hta yu maram masan hpaji jaw la na matu rai nga ai. Dai hpung gaw yup tung jahpan magam bungli a ninggam shagu hpe yu hpareng ya ma ai. Dai hpung na malawm ni gaw, wun kat lakchyoil laika ni, sharin ai hta jai lang na arung arai ni, lamu ga sumla ka ai hta mungkan madang dep hkra bai jep joi ya ma ai.

Mungdan kata hte shinggan na, marai 46 lawm ai yu maram masam hpung hpe yup tung jahpan hta la ai aten myi chyaw sa du yu maram masam shangun ga ai. Yu maram masam ai ni gaw jahpan hta ai ni a, ga san hkrang ni, san htai galaw ai lam, ganing re ai ga san ni san ai ngu ai lam ni hpe hkaja nna sum tang bai tang madun ma ai. Shanhte a sum tang hpe shawa hti yu lu na matu n dau shabra da sai re. Ya ta tut jep joi yu ai lam ni hku nga yang, Myem Mungdan hta galaw lai wa sai yup tung jahpan gaw masa lam jaw galaw lai wa ai rai nna, lu la ai jahpan a madang mung kaja ai lam tang madun da ma ai.

Hpang jahtum hku nna, ga san hkrang hta lawm ai jahpan ni yawng ka mazing ngut ai hpang, yup tung jahpan hta lawm ai jahpan chyarang ni hpe jep joi yu ai lam galaw na re. Dai hta lawm ai lam ni shawng hpang mahkri shawn jaw hkrak lam nga n nga, jep joi yu nna, kaga mai lu ai jahpan chyarang ni hte bai shingdaw jep joi yu ai lam ni matut galaw mat wa na re.

15. 2015 ning mung shawa ra lata poi hta ndai yuptung jahpan ni hpe jailang akyu jashawn ai lam galaw lu na kun?

N mai jailang akyu jashawn ai. Hpa majaw nga yang, ra lata poi hte seng ai masha jahpan gaw, ra lata shanglawm na atsam ningja nga ai ni hpe tang madun da ai jahpan she rai nga ai. Kadai wa re ngu ai hpe mung n chye lu ai. Yup tung jahpan hta ip tawn da ra ai langai hkrai a lam ni hte ra lata jaw na jahpan n mai galaw ai. Rai timmung, yuptung jahpan ni gaw, ra lata poi a madang hpe maram masam tek jum na matu gaw jai lang mai ai. Dai hta sha n-ga, ra lata poi a matu tau hkrau hkyen lajang ai magam bungli ni (ga shadawn – me bang shara japhan, me hta shara lit hkam jahpan) hte garum shintau ai lam ni mai byin nga ai.

16. Yuptung jahpan ni gaw maren mara re ai dak kasa ra lata hkrang (Proportional Representation=PR) hpe madi shadaw ya lu ai kun?

N madi shadaw ya lu ai. Maren mara re ai dak kasa ladat hkrang (PR) hta Pati ni gaw shan ni hpe ra lata madi shadawn ai hti hkum ni hpe sha mahta nna dak kasa ni hpe tang ai, shara jaw ai masa lam she rai nna, ginra langai hta nga ai mungchying shawa masha ni hpe nsawn shalawm ai majaw yup tung jahpan hte mahkrai shawn ai lam n nga ai. Yup tung jahpan kaw na jahpan ni gaw, mungdan langai hku nna daw dan dat ai mungbawng rap daw kata hta ganing re ai me ladat hpe jai lang lang, myi man jaw madi shadaw ya ai lam, galaw lu na n rai nga ai.



17. 2008 ning Gaw Da Ai Tara a matu mung shawa ra lata galaw ai aten hta mungchying masha yawng gaw wan (57) ram nga ai lam ndau shana lai wa sai. 2014 ning yuptung jahpan a tau hkrau ndau shana ai jahpan hta wan (51) sha nga ai. Dai yuptung jahpan n bung taw ai lam hpe gara hku hparan mayu ai rai?

Mungchying sha ni chye na ra ai lam langai mi gaw, 2014 yuptung jahpan a shawng e ndau shabra da ai masha jahpan gaw, 1983 shaning na yup tung jahpan hta mahta nna, 1983 yup tung jahpan hta la ngut sai hpang na shangai jat ai masha, si mat ai masha, bu htawt hkawm hkawm sa ai lam ni hta maram masam la ai jahpan rai nga ai. Mung shawa ra sharawng ai lam hkam la ai lamang kaw na, ndau shabra lam hta gaw ra lata me jaw ai masha ni a masha jahpan sha rai nga ai. Dai hta e, maigan sumtsan e du taw nga ai mungchying sha ni a jahpan mung lawm nga ai. Dai ten hta masha jahpan wan (57)ngu tsub ai gaw, 1983 ning masha shangai shaprat law htam lam hta madung tawn nna, maram da ai lam re. Rai ti mung, ya lu hta la ai yup tung jahpan hte kagaawk tam la lu ai lam ni hku nga yang, lai wa sai 15 ning laman hta, dinghku shagu kashu kasha shangai shaprat madang yawm mat wa ai lam gaw manghkang rai taw nga ai. Lai wa sai 15 ning hkan e ma kaji ni grai yawm wa ai hpe madi madun nga ai. Dai hpe masha jahpan hkrang hta ask kaji ai hpung ni lai wa sai 15 ning laman dan dan dawng dawng nan yawm nga sai hpe mu mada nga ai. Dai majaw masha law htam, law jat wa ai shadang gaw dan dawng ai hku yawm mat wa nga ai. Dai majaw masha law jat wa ai madang, mi na hte maren naw rai na re ngu htang da ai lam gaw, kaja wa nga ai masha jahpan hta grau na law wa shangun nga ai.

2015 May shata hta jahpan madung pru wa ai shaloi, shawng e tak maram da ai masha jahpan hte teng sha nga nga ai jahpan lapran na shai hkat ai lam hpe hkrak tup chye lu na re. Rai tim 2014 yup tung jahpan tau hkrau n dau ai jahpan hku nga yang, teng sha nga nga ai masha jahpan gawhawng de sawn da a a law htam wa ai ang hta mahta nna sawn da ai jahpan hte shingdaw yu yang, dan dawng ai hku yawm nga ai hpe mu mada lu ga ai. Shawa ra lata poi gaw, masha jahpan yawng hpe maram masam ndau da ai lam n re. (Ndai sawn la ai jahpan gaw, shawng e tsun sai hte maren, masha law htam wa ai madang hta mahta nna sawn la da ai lam re). Shawa ra lata poi gaw me bang ai masha (maigan de du nga ai Myen mungdan masha ni ma lawm ai) jahpan hpe sha ka da ai rai nna, yup tung jahpan gaw, maigan de du nga ai masha ni hpe jahpan hta la ai lam n galaw ai. Hpa majaw nga yang, yup tung jahpan gaw mungdan a lamu ga jarit kaw nga ai masha ni hpe sha jahpan hta la ai majaw re.

Shang lawm ai ni hte seng ai lamang ni



18. Jahpan jarang ndau shabra ai hta myu shayi ni shang lawm lu na matu gara hku galaw na?

Yuptung jahpan hta la ai aten hta myu shayi ni hku nna mung grai ahkyak ai ninggam kaw e shang lawm sai re. Jahpan hta ai ni law malawng gaw myu shayi ni rai nga ai. Myu shayi hpung ni mung ninggam shagu hkan e shang lawm nga nna, mungdan kata na yup tung jahpan hta la ai hpaji jaw komiti (NAC) hta mung malawm hku nna shang lawm ma ai. Jahpan chyarang hpe ndau shabra ai aten ladaw hta mung myu shayi hpung ni hku nna, yup tung jahpan a manu hpe shawa masha ni chye lu hkra, matut mahkai shabra ya na matu mung grai ahkyak nga ai. Shan hte ni hku nna dai yup tung jahpan chyarang ni hpe jai lang let, gaw da ai tara ni hte seng ai lam ni hta, hpaji jaw ai lam ni galaw ra ai zawn, bawngring masing ni hte, masha nga pra masa kung hpan galu kaba wa na lam a matu shang lawm garum ning shingtau na matu mung ahkyak nga ai. Yup tung jahpan gaw myu shayi ni a hkamja lam, shangai shaprat madang, hpaji lam, sut masa lam hte mu bungli ni hte seng nna mungdan kata e nga ai myu shayi ni a masa lam ni hpe htawng madun dan mai nga ai.

19. Mung shawa wuhpung wuhpawng ni hku nna kaning re ninggam ni hta mai shang lawm a ta?

Tinang a buga ginra hta, masha law law e hkungga ai mung shawa uhpung uhpawng ni hte, shawa hta madung tawn ai uhpung uhpawng ni gaw yup tung jahpan a yaw shada ai lam hte, jahpan jarang ni hpe atsawm sang lang dan ai ninggam ni hta shang lawm mai nga ai. Dai hta e mare kahtawng madung tawn ai uhpung uhpawng ni a magam bungli ni hpe grau nna galaw gun hpai lu na matu yup tung jahpan a jahpan chyarang ni gaw garum shingtau ya lu nga ai. Grau na ra gadawn taw nga ai shara ni hta gaw madung tawn galaw gun hpai lu na matu garum shingtau ya lu ai zawn, seng ang ai up hkang dap/rung ni hte bawng ban jahkrup na matu, npawt ru di masa lam ni hpe shalat ya na ra ai.

Yup tung jahpan ga san san ai lamang



20. Jahpan hta ai wa gaw hpa majaw ngai hpe ga san (40) yawng n san ai rai?

Yuptung jahpan ga san hkrang hta lawm ai ga san nkau ni gaw Num ni (sh) asak hta hkan nna masat da ai ni hpe sha mai san ai re. Nkau ga san ni gaw re/nre ngu ai mahtai hta hkan nna matut san ang yang san ai baw mung nga ai re. Matut nna n san ra jang nkau ga san ni hpe shalai kau ra ai ni mung nga ai re. Dai majaw nkau ni hpe ga san yawng hte nsan ai lam re. Ga shadawn- lai wa sai shata (12) laman hta si ai lam ngu ai ga san gaw asak (15) the (49) lapran na num kasha ni, ma shangai ai hte seng nna si ai kun ngu ai ga san re.

21. Makam masham ningbaw ningla ni hte hpung-kyi ni hpe gara hku hti masat ai rai kun?

March shata (29) shana yuptung ten hta, masha shagu hpe shanhte du nga ai shara hta sawn shalawm ai re. Hpung kyi jawng, hpyen dap hte hkyuk htawng ni hta gaw kaga masha ni hpe san ai ga san nkau ni nmai san ai. Ga shadawn- nta hta gawk kade rawng ai kun ngu ai ga san re. Rai tim, masha shagu hpe nsan nmai re ai ga san ni yawng hpe san nna, jahpan hta la ai re.

22. Ngai gaw ginra kaw nga ai re, nta masha ni nye a matu htai ya ngut sai majaw ngai gaw yuptung jahpan hta n lawm ai nga yang jaw ai kun?

Marai langai hpe sha lahkawng lang jahpan la jang shut nga ai. Yuptung jahpan hta tsun da ai gaw sang lang nga ai. Ga shadawn- nang gaw yuptung jahpan la ai shana, ginra kaw nga ai rai yang, ginra hte seng ai yuptung jahpan ga san hkrang hte jahpan la ai kaw lawm chyalu rai sai.

Na a nta masha ni nga ai nta hta jahpan n mai la ai. Nta masha ni hte jahpan la hkam jang gaw chye na shut nna jahpan mung shut nga ai. Ya na zawn chye na shut ai lam ni gaw yuptung jahpan shagu hta byin chye nga ai. Rai tim mungchying masha wan lam hpe jahpan hta ai re majaw, ndai zawn shut ai lam nga tim yuptung jahpan a madang hpe hkra machyi shangun ai lam gaw n nga ai.

23. Dinghku hta hkum hkrang ra rang gawng kya ai ni nga ai kun ngu ai ga san hpe hpa rai san ai kun?

Yup tung jahpan kaw na lu la ai, hkum hkrang ra rawng gawng kya ai ni a jahpan gaw, hkum hkrang ra rawng gawng kya ai ni hpe lakawn lanawn ai, masing masa daw dan ai hta akyu jashawn mai nga ai.

24. Anhte a nta hta lai wa sai shaning hta si ai ni nga ai kun ngu hpa rai san a ta?

Dinghku gu dek a si ai jahpan lu hta ai a marang e, mungdan ting a matu, ginra shagu hta si mat ai jahpan kade daram nga ai, gara hku shai hkat ai hpe masha jahpan sawn maram hpaji nignhkrin ni sawn maram lu na rai nga ai. Ndai jahpan ni gaw hkamja lam hte seng ai masing hta mung akyu jashawn mai ai. Myen mungdan a ginra nkau mi hta, si mat ai jahpan san ai lam gaw htunghking hta hkan nna mayak lam ni nga ai majaw, jahpan nhkum tsup ai lam ni byin chye nga ai. Masha jahpan sawn hpaji ninghkrin ni gaw, n hkum tsup ai ni hpe sawn maram ai ladat hpaji ni sharin da sai ni re majaw, ndai zawn n hkum tsup ai jahpan hpe shajaw sawn maram lu nga ai. Dai majaw lu la na jahpan ni gaw, lam shagu a matu daw dan ai lam ai hta, myit mu myit hkut hte jai lang mai nga ai.

25. Hpa majaw jahpan hta ai ni law malawng gaw jawng Sara/Num ni rai ma ai kun? Kaning re shadawn jit na hte masat lata ai rai kun?

Jahpan hta na masha ni gaw, hpaji madang nga ra ai, tsun shaga chye ra ai, ndai atsam ni gaw jawng sara/num ni hta nga chyalu rai nga ai. Bai nna, ga san ni hpe asan ngu chye na hkra chye san ra ai, matut nna gara ga san hpe gaw chye na shut mai ai ngu ai hte, bai kahtap san ra ai hpe chye na daw dan lu ai ni rai ra ai. Mungkan mungdan law law hta jawng sara/num ni gaw yup tung jahpan hta na matu grau nna lata san hkrum ai ni rai ma ai. Bai nna sara/num ni hpe shanhte bungli galaw ai ginra kaw na buga masha ni, shanhte hpe chye ma ai hte shanhte hpe kam ma ai, shanhte bungli galaw nga ai shara na masha ni tsun shga ai buga ga ni hpe chye na ai hte chye shaga ma ai. Ndai lam ni gaw, hkrak teng ai jahpan lu hta na matu grai nan madi wadaw hku asung shang nga ai.

26. Jahpan hta ai ni gaw hpa majaw hkyetan hpe jai lang ma ta? Hpang de dai jahpan ni hpe bai n sharai na ngu ai hpe gara hku kam mai na kun?

Mungkan ting gaw hkyetan hpe lang nga ma ai. Jahpan ni hpe jak hte dem matsing ai ladat hpaji hta, ka jahpring tawn da sai jahpan mai sau pa san seng ra nga ai zawn, jaw ai mahtai ni hpe lu hti na matu san seng dan leng ai hku ka jahpring bang ra nga ai. Ga san ga htai hku nna, masat da ai gawk hta ka jahpring ai lam hta, shut ai lam ni mung nga wa chye ai. Hpawng tin hte rai jang shut ai lam ni hpe bai shaprail sharai ai lam hta, jahpan hta ai ni a matu yak hkak ai lam nga ai. Ga san mai sau pa nnan kaw bai, ga san ga htai ka jahpring mai ai raitim, dai mai sau pa ni gaw grai manu kaba ai majaw sadu nna, jai lang ra ai. Jahpan hta ai ni mung, shanhte bungli ang ai shara ni hta shanhte nan ginra madu ni re majaw dai ginra na masha, htunghking ni hpe chye tawn ai ni rai ma ai.

Dai hta n-ga, jahpan lawng lam yawng hpe hkra machyi wa na daram re ai, shut shai ai lam ni hpe, chye lu na ladat ni hpe, yup tung jahpang jep jen ai ni gaw chye da ngut chyalu rai sai. Ndai lam ni hpe shaning ladaw shi lam shadang jep jen shagawn ai lam galaw ngut sai hte maren, yup tung jahpan akyu hkam la na lam hta nga ang ai hkrang masa ni hpe mung chye tawn da sai re majaw, kaning re ai akyu gaw n jaw n ang nna shai mat wa ai lam ni shabyin nga ai ngu

lam ni hpe chye da chyalu rai nga ai. Ndai zawn dinglun maram masam ai lam ni hku nna, yuptung jahpan a ningja hpe tek jum da ai rai nga ai. Kaga madang tsaw ai ladat hpaji ni hku nna mung chyam dinglik yu mai ai. Myen mungdan yup tung jahpan a matu mung n dai ladat hpaji ni hpe jai lang nga ai re.

27. Kaja wa nga yang, yup tung jahpan lawng lam ni hpe ip da na lam tsun n htawm, hpa majaw jahpan hta ai ni gaw nta htinggaw langai hta nga ai nta masha yawng a mying ni hpe san a ta?

Mying san ai ngu gaw, jahpan hta ai ni jahpan hta ai shaloi grau loi na matu re. Kadai wa, kaning re ngu ai hpe madun dan na matu n re. Nta masha law ai dinghku ni hta nga yang, jahpan hta ni gaw langai hkrai a asak, hpaji chye chyang madang hpe san ai shaloi, kade matu ngu hpe matsing da ra ai. Ndai lawng lam ni hpe shinggan de chyam bra wa ai lam n nga hkra masing masa ni hkyen lajang da ai. Ndai lawng lam ni hpe sawn dinglik ai shaloi mying jahpan ni hpe n sawn shalawm ai. Computer hta jahpan lawng lam ni hpe bang ai shaloi mying ni hpe n bang shalawm ai.

28. Computer hte hkrang rim jak (scanner) ni hpe yup tung jahpan chyarang ni jep sagawn ai lam hta jai lang na matu, gara hku lata ai kun?

UNFPA gaw n dai lam ni hta madung dat karum shingtau ai hte , mungkan madang hku nna, shingjawng ladat hte saw shaga ai re. Madang hte zai ladat hpaji ra kadawn lam hte bung pre ai, jak arung arai ni hpe dut shabra nga ai mungkan ting na company ni, shang lawm shingjawng na hpyi shawn laika ni hpe tang shawn mai ai. Manu, shanhte jaw na wun kat a madang, karum madi shadaw ya lu na lam ni hta mahta nna, lata san ai lam galaw sai re. Bai nna, jak hten mat yang na matu bai gram sharai ya lu na lam hpe mung myit sawn shalawm ai. Gara mungdan kaw na shapraw ai ngu ai gaw ahkyak n re.

29. Amyu sha lak nak lang hpyen hpung ni a ginra hkan nga ai masha ni hpe mung sawn shalawm ai kun?

Mungdan asuya hte amyu sha lak nak lang hpyen hpung ni bawng ban jahkrup nna, shanhte nga ai ginra ni hta mying jahpan hta na matu myit hkrum lam lu la ga ai. Shara nkau mi hta gaw n hta byin mat ai hku re. A hkyak gaw shim lam a majaw re. Mying jahpan n lu hta ai shara ni hpe mung bai tang madun da ga ai. Jahpan hta la lu ai ginra shara ni yawng hpe mung jahpan mai sau hpa hta matsun madun da na ga ai. Mungdan ting a ginra masa hku nga yang, tsa lam shadang (98%) hpe jahpan lu hta la sai re.

30. Myen mugdan shinggan de nga ai mungdan masha ni hte htawt sit bungli galaw sha nga ai masha ni hpe gaw, yup tung jahpan hta ai kaw sawn shalawm ai kun?

Yup tung jahpan kaw nna masat da ai lam gaw, mungdan kata shanu nga ai mungchying masha ni hpe sha jahpan hta sawn shalawm ai re. Shanhte kaning re masha ni mi rai yang rai. Dai majaw kaga mungdan hkan nga ai masha ni (tara shang ai hku rai tim, tara n shang ai hku nga ai rai tim) yup tung jahpan hta n shalawm ai hku re.

31. Maning hta la ai tau chyam yup tung jahpan gaw, kade daram akyu nga ai rai kun?

Yup tung jahpan madung hpe garai n hta shi yang, laning mi tup tau hkrau nna, amyu sha ni a ga, nga sat nga sa n bung ai shara ni hpe lata nna, tau chyam hta la ai yup tung jahpan hpe

hta ai lam galaw law rai ma ai. Ndai hku galaw ai a majaw, byin hkrum wa chye ai mayak mahkak ni hpe lu shapraw dan nga ai. Bai nna, kaning re ga san gaw, htuk manu ai, jahpan hta lawk hkrang mai sau pa hta nta htinggaw shagu lawm n lawm ngu ai lam ni hpe, maram masam la lu ga ai. Jahpan hta ai ni hpe, lak jet bai jaw na matu ga san san ai shaloi, ga si ga ngau ni hpe bai sharai na matu, tau chyam hta la ai yup tung jahpan hku nna sharin la ai lam lu la nga ai. Dai zawn sharin la lu ai lam ni hta mahta nna, masha wuhpung wuhpawng a hpaji shakat magam bungli ni hta mung, akyu hkam sha ai lam nga ai. Mungdan ting hta, tau chyam hta la ai yup tung jahpan hpe mare ningtawn (20) daram hte, htinggaw (5000) daram hpe hta la lu ga ai.

Amyu baw sang hte makam masham lam ga san ni



32. Mungchying sha myu lakung a myu baw hpan jahpan hta, mungchying sha myu baw hpan 135 nga ai, ngu htawng madun da ai lam hte seng nna mungchying sha ni a nga pra ginra hkan e myit hkrum ai lam n nga ai hte, dai jahpan gaw Myen mungdan a tengman jaw ang ai mungchying myu lakung ni a gawng malai n re ai lam tsun nga ma ai. Dai majaw ga san ni pru ai hku re. La ma na, mungchying sha ni gaw jahpan hta rawng ai myu baw hpan “Jaw” ai a lawu e jahpan n madun yang gara hku di na (dai jahpan hta shanhte myu sha ni a mying majing n rawng nga ai)? Bai la ma na, myu baw hpan mying n jaw n teng ai (sh) htai ai ni teng ai hku n htai ai rai yang, mungdaw hte gaiwang ginra kaba atsang hte seng ang ai mungchying sha myu lakung mungdaw rapdaw salang lata shatsam ai lam hpe gara hku galaw na rai ta?

Myu baw sang hpan 135 ngu ai jahpan hpe mungdan kata e nga ai mungchying sha nlang n hkap la, n masat shagrin lu ai jahpan langai rai nga ai hpe yawng chye na hkap la da chyalu re. Mungchying sha langai mi hku nna, tinang gaw gara myu baw hpan hta lawm nga ai, ngu ai hpe atsawm masat dawdan lu na matu, mung up du magam (Asuya) ni hku nna atsawm hkrak galaw ra nga ai lam hpe yawng wa hkap la da chyalu rai nga ai. Myu baw hpan 135 ngu ai jahpan (shing n rai, bai gram lajang da ai jahpan) hpe mungchying sha nlang hkap la shagrin ai jahpan tai wa hkra, baw sang ningbaw ni hte ginrun let galaw sa wa na matu, ga sadie tawn da chyalu

mung rai nga ai. Ndai jahpan hpe mungdan kata hta baw sang ni a gawng malai dat kasa ni hte, bawng ban jahkrup nhtawm, myit hkrum myit ra lam lu hkra shakut shaja mat wa nna, jahtum atsang gaw mungdan rapdaw kawn hkap la shagrin ya ra na lam mung rai nga ai.

Yup tung jahpan gaw ndai mabyin manghkang hpe jahpra jasan na matu lai ladat (sh) hkrang masa ladat langai gaw n rai nga ai. Yup tung jahpan gaw mungchying sha myu lakung kawn, myu baw hpan mying garan ai kaw, myit hkrum myit ra lam n nga ai mabyin lam hpe, dan leng shangun ai lam sha rai nga ai.

Myit hkrum mang rum ai lam n nga ai lam kawn, byin pru wa ai myit ung ang shangun ai mayak manghkang hpe jahpra jasan ra nga ai lam hpe, mu mada shangun nga ai. Lam mi hku tsun ga nga yang, jahpra jasan na lam naw nga ai hte, ndai lam hpe jahpra jasan lu na grau kaja ai lai ladat ni hpe tam sawk lu na matu ginjang hpaw dat ya ai lam rai nga ai. Raitim, yup tung jahpan magam kawn lu la ai lawng lam (facts) ni gaw, hpang daw matut jahpra jasan sa wa na magam yi ngam hta jai lang na lam n nga ai.

Yup tung jahpan gaw mungchying sha ni htai shapraw da ai mungchying myu baw hpan mying hte maren hta shinggyin la ai sha re. Gara mungchying myu hpan hta shang lawm mayu ai, ngu ai gaw mying jahpan bang ai wa daw dan shagrin ai hta sha madung rai nga ai. Yup tung jahpan gaw lajang shajin da ai ga san hkrang hte maren jahpan shachyum la ai she re. La ma na, mungdaw rap daw salang ni masat shagrin shatsam ra ai lam ni nga wa yang, mungchying sha ni gara hku masat shagrin da a ta, ngu ai mahtai hta she madung na re. Htai ai lam hta chye na ai lam shai yang gaw, mungchying myu baw hpan mying a ntsa mungchying sha ni hta ningmu n bung ai ngu ai lam hpe madun dan nga ai. Dai gaw, bawng ban jahpra jasan ai lam naw galaw ra nga ga ai ngu ai hpe htawng madun taw nga ai re.

Myen mung Asuya ni hku nna, mungchying sha myu baw sang mying hte seng ai ga san ni hpe, ga san hkrang hta bang na matu daw dan ai ten hta, Myen mungdan a Upidi hta lawm ai ningpawt jahpan gaw 135 ngu ai jahpan sha nga taw ai re. Htawm e hpang e jahpan ningnan byin pru na rai yang, yup tung jahpan a jahpan hkrang hpe, dai mungchying sha ni a jahpan ningnan hte maren bai bang jahpring shatsup mai ai. Daw masum ngu na, yup tung jahpan a lu la ai mahtai lawng lam ni hpe ndau shana na aten du hkra, jahpan ningnan n lu shi ai rai yang mungchyin sha myu baw hpan hte seng ai lam ni hpe, yawng hkap la myit hkrum ai de du hkra bawng ban jahkrup nna, mungdan rapdaw kawn mung hkap la shagrin masat ya ai madang du hkra ten ladaw sit nna ndau shana ai lam mung mai byin wa ai.

33. Makam masham hte myu baw sang ni hte seng ai lawng lam ni hpe mungdaw, gaiwang ginra kaba, mare ninghtawn, kahtawng ningchyawng atsang du hkra ndau shana ai lam hta kadai kawn gara hku daw dan a ta?

Lawng lam ma hkra a matu htap htuk ai atsang madang hte maren ndau shana mat wa na re. Nkau lawng lam ni gaw masing masa hte bawngring rawt jat lammasing a matu, mare kahtawng du hkra baw tum kre naw chye ra ai lam ni nga nna, nkau lawng lam ni gaw mungdaw, gaiwang ginra kaba, mare ninghtawn atsang hte pyi masing masa mai jahkrat ai lam mung nga nga ai. Ga shadawn, hka, myi hprap wan, dinghkrai sanseng lam hte seng ai lam ni hpe, kata lam atsawm sha chye la lu ai gaw, ginra shagu hta ra kadawn ai pawnba ningtum ai lam ni hpe dawdan jahkrat ai hta akyu jashawn mai nga ai.

Hkap la makam sham ai makam zawn re ai lawng lam nkau mi hpe, gara madang du hkra ndau shabra na ngu ai lam hpe gaw, mung up du magam ni kawn daw dan mat wa na re.

34. Yuptung jahpan hta ai ten hta amyu rusai kayau ai ni hpe code nambat jaw masat ya ai hku nna hpa majaw n masat a ta?

Yup tung jahpan hta ai ten hta, amyu rusai kayau ai ni hpe masat shalawm na matu myit yu lai wa sai re. Rai timmung yuptung jahpan ngu ai gaw mungchying amyu sha ni hpe masat na matu (sh) shanhte hpe code number jaw masat na matu galaw ai magam bungli n re ai lam hpe chye na na matu grai a hkyak ai. Rai tim ta tut jahpan hta wa ai ten hta, masha malawng maga gaw, amyu rusai kayau nga ai hte tinang gaw amyu langai ngai de kap ai hku lata la ra ai ngu hkam la ai (sh) maren mara amyu rusai kayau ai hpe manu shadan ra ai ngu hkam la ra ai ngu, mung masha ni gaw kumla amyu myu madun lai wa sai re. Dai zawn rai hkam la ai myit masa ni nga nga ai hpe chye nna , tinang gaw amyu sai gayau ai ni re ngu masat hkam la mayu ai ni a matu , mungchying amyu sha hpan (135) jahpan hta n shalawm ai sha, laksan kaga code number (914) kata hta masat shalawm ya na matu, asuya ni hku nna myit hkrum lai wa sai re.

Dai zawn re mabyin langai hkrai hpe, laksan kaga code number ni jaw nna, amyu rusai kayau nga ai lam ni hpe, atsawm sha sawk sagawn na matu ra kadawn ai masa lam ni mung nga nga ai re. Yuptung jahpan computer operator kawn jahpan garai n bang shi ai ten hta lahta na lam ni hpe shawng galaw ra ai. N dai sawk sagawn ai bungli ninggam gaw a ten law law la ra ai bungli rai nga ai majaw, 2015 jahtum maga (sh) 2016 ning shaning ningnan hta masum lang ngu na jahpan mahtai sum tang pru ai ten du hkra, mungchying amyu masha jahpan hpe ndau shana ai lam garai n lu galaw shi mai ai lam re. Mai byin wa na lam langai gaw, amyu rusai gayau nga pra lam amyu myu a mahtai hku nna, code number law law mai pru wa ai zawn aten mung law law la ra nga ai. Dai majaw 2015 May shata kaw, mung shawa hpe tang madun wa na yuptung jahpan madung sumtang hta, lahta na ginlam ni garai n lu shalawm shi ai rai nga ai.

Ndai yup tung jahpan kaw na, mungchying amyu sha ningnan ni hte amyu rusai gayau ai mungchying masha ni law law paw pru wa jang, mungdan kata mungchying amyu sha ni nga pra galai shai wa nga ai shingra tara masa hpe chye na na matu ahkyak la nga ai zawn, manu dan ai shiga lam ni hpe lu wa ai ngu nna mung tsun lu ai re. Raitim amyu rusai langai ngu masat ya na matu ndai yup tung jahpan hte sha gaw grai wa n hkum tsup shi ai re. Matut nna hkrum zup bawngban ai lam ni galaw nna, mungdan a masa lam ni hte htap htuk manu ai, masha wuhpung wuhpawng ni yawng mai hkap la ai mungchying amyu sha jahpan langai paw pru wa na matu, shakut shaja ra nga ai. Dai hta sha n-ga, mungdan asuya hku nna mung hkrumzup bawngban hpawng ni galaw let, ya ya nan nga nga ai mungchying amyu sha jahpan (135) hpe bai dinglun gram lajang sa wa na matu, ga sad i jaw da chyalu rai nga ai. Dai ninggam ngut jang gaw, mungdan rapdaw kaw masat shagrin nna tatut jai lang sa wa na re.



17- Myen mungdan 2014 ning, masha hte nta ni a lam yup tung jahpan (Kachin)
Myen mungdan a yup tung jahpan hte seng ai san htai ni

Mungchying amyu baw sang ni hte seng ai ga san ni hpe, yup tung jahpan hta ai shaloi shalawm ai gaw, lam amyu myu a majaw re ngu ai hpe n malap na ahkyak ai. Mungdan ting mungchyin amyu sha ni nga chyam bra wa nga ai masa lam hpe madung chye na ra ai. N rap ra ai sut masa lam (sh) shinggyim masha nga pra sa wa ai lam ni gaw chyahkring hkring nga ginra (sh) shang lawm ai masha wuhpung wuhpawng hta hkan nna byin nga ai lam hpe ahkyak ahkya hku chye na da ra ai. Dai majaw yup tung jahpan kaw, n dai lahta na lam hte seng nna san ai ga san ni gaw, rap ra ai shinggyim nga pra lam hpe gawgap ai masing masa ni gran wa lu na matu, ra nga ai n hprang shiga lam ni hpe mahkawng ya ai lam sha rai nga ai.

35. Mungdaw hte gaiwang ginra kaba kaw kaja nan nga ai mungchying amyu sha ni a hkrak tup re jahpan hpe ndai yup tung jahpan hku nna teng sha mai lu la na ngu tsun lu na kun?

Ntsa lam hku nna masha jahpan hpe shayawm hta da ai (sh) jat nna hta da ai, ngu nna sakse madun lu na lam n nga ai. Yup tung jahpan hta ai ten hta amyu ga bung ai ni, nga ginra bung ai ni hte ginra nga amyu htunghking hpe chye na ai ni hpe sha, lata la nna jahpan hta la na matu shangun ai rai nga ai. Bai nna, shiga jahpan ni hpe jaw hkrak ai hku gahkyin la lu na matu, madang dep n dep hte seng nna mung, jep jen ai lam yan masa ni nga da chyalu rai nga ai. La ma shut shai lam ni mahkoi nga wa yang gaw, lawu na lam madung lahkawng a majaw mai byin nga ai . Dai ni gaw:

Yup tung jahpan hta ai shaloi, ga san ni hpe htai ai wa nan tinang a amyu rusai mying hpe n htai ai sha kaga amyu rusai langai a mying hpe tsun htai ai majaw mai byin ai.Tinang a amyu rusai mying hpe jaw ai hku n tsun yang jahpan hta ai wa mung tinang htai ai hte maren jahpan hta shalawm kau ai re. Dai zawn re mabyin ni gaw law law wa n nga ai raitim nga gaw nga lai wa sai re.

Amyu bawsang langai nga ai ginra hkan jahpan shayawm hta hkrup wa ai mung mai byin ai re. Dai ginra ni hta, dai amyu baw sang a matu masha jahpan yawm mat wa na rai nga ai. Raitim jahpan a madang ningja dep n dep hte seng nna, jep jen ai magam lam yan ni nga ai re majaw, dai zawn re byin wa na mung tsa lam shadang gaw yawm nga ai. Mungdan ting hte seng ai, hkrak tup jaw ai jahpan hta lawk lamu ga sum la ka da nna, nta htingtsip ni, nta htingga ni hpe jahpan hta lawk langai hkrai hta ka bang da ai re. Bai nna, yup tung jahpan hta na ten ni wa ai shaloi, kaja wa nan ginra kaw dai nta htingtsip hte nta htinggaw ni nga n nga hpe tau hkrau masat shagrin chyalu re ai majaw, ta tut jahpan hta la ai ten hta, masha jahpan shangam kau ai lam ni, byin mai ai lam grai yawm nga ai. Tau hkrau hkyen lajang ai shaloi mung, htinggaw langai mung n ngam na matu hkyen da ngut chyalu re.

Gara hku mi rai rai, yup tung jahpan hta ai shaloi, tsalam shadang 100% byin na matu gaw yak la nga ai. Dai zawn n hta la lu ai lam ni byin pru wa ai rai yang mung, kachyi gajaw sha byin mai ai rai nna, jahpan mahtai yawng a ntsa hkra machyi ai lam du hkra gaw, n mai byin nga ai. Bai nna, jahpan hta na matu ngam mat wa ai masa lam ni nga ai rai yang, yup tung jahpan hta ai magam lam yan hpe bai dinlun jep jen ai daw kaw, tang madun da na rai nga ai.

Jahtum dinglun jep jen ai lam hpe, 2016 ning kaw galaw na re. Ndai dinlun jep jen ai lam hpe, UN a masha hte nta yup tung jahpan hte seng ai masa lam yan ni, hpaji jaw ai lam ni hte maren, Myen mungdan a matu sharai shajaw ai lam ni galaw mat wa na re.

Grau hkum tsum ai shi ga ni hpe tam la lu namatu:

www.dop.gov.mm

<http://myanmar.unfpa.org/census>

